

เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง การจัดสวนถาด 2

: การปฏิบัติดูแลรักษาสวนถาด และการประเมินราคา

นายพนม สุทธิศักดิ์โสภณ

อาจารย์ประจำ

โครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยและการจัดการความรู้

ทางพฤกษศาสตร์ มศว องค์กรฯ จ. นครนายก

สวนถาด คือ การจัดปลูกต้นไม้เป็นกลุ่มอยู่รวมกันในภาชนะขนาดเล็ก ให้เกิดความสวยงาม โดยใช้หลักศิลปะช่วยตกแต่ง สวนถาดต่างจาก บอนไซ คือ บอนไซ เป็นการจัดไม้ชนิดเดียวในกระถาง แต่สวนถาดใช้ต้นไม้ที่ต้นก็ได้ ไม้จำกัด และที่ชนิดก็ได้ ซึ่งต้นไม้ที่นำมาจัดสวนถาดนั้นก็ต้องมีการดูแลรักษาเหมือนกับต้นไม้ทั่ว ๆ ไป แต่การดูแลรักษาจะมีความประณีตมากกว่าการปลูกต้นไม้ลงดิน หรือปลูกในกระถางตามปกติ เนื่องจากมีต้นไม้หลาย ๆ ชนิดอยู่รวมกันในพื้นที่แคบ ๆ ทำให้ต้นไม้ต่าง ๆ ที่นำมาจัดรวมไว้ในสวนถาดจะมีดิน น้ำ และธาตุอาหารพืชที่จำกัด โดยเฉพาะสวนถาดที่นำมาใช้ตกแต่งภายในอาคารสถานที่ ยังจำกัดด้วยปัจจัยอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับการเจริญเติบโตของพืช ได้แก่ แสงแดด อุณหภูมิ และความชื้น จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ทำการปฏิบัติดูแลรักษาสวนถาดให้ถูกวิธีและเหมาะสม เพื่อรักษาความสวยงามของสวนถาดให้อยู่ได้ยาวนานที่สุด

ก่อนทำการจัดสวนถาด

- ♣ ควรเลือกต้นไม้และพันธุ์ไม้ประเภทเดียวกันมาจัดในถาด หรือตระกร้าเดียวกัน เช่น กลุ่มไม้ที่ชอบแดดจัด กลุ่มไม้ในร่ม กลุ่มกระบองเพชรหรือไม้อวบน้ำ ฯลฯ ทั้งนี้เนื่องจาก พันธุ์ไม้ประเภทเดียวกันจะต้องการสภาพแวดล้อมและปัจจัยในการเจริญเติบโตที่เหมือนกัน ทำให้ง่ายต่อการดูแลรักษา
- ♣ เลือกใช้เครื่องปลูกหรือดินผสม ที่มีโครงสร้างที่ดี ระบายน้ำระบายอากาศดี สะอาด ปราศจากโรค และเลือกใช้เครื่องปลูกให้เหมาะสมกับพืชที่นำมาจัด เช่น แคนดิสและพืชอวบน้ำ ควรใช้ทรายเป็นส่วนผสมมากเพื่อให้ระบายน้ำได้ดี เฟิน ต้องใช้เครื่องปลูกที่เก็บรักษาความชื้นได้ดีและมีอินทรีย์วัตถุมาก ๆ เป็นต้น
- ♣ เลือกต้นไม้ที่ปราศจากโรคและแมลงศัตรู
- ♣ เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ ได้แก่ มีด กรรไกรตัดแต่งกิ่ง ช้อนปลูก ฯลฯ ต้องมีความสะอาด

การปฏิบัติดูแลรักษาสวนถาด

การปฏิบัติดูแลรักษาสวนถาดก็เหมือนกับการดูแลต้นไม้ทั่วไป คือ ต้องทำการให้น้ำ ใส่ปุ๋ย การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู การตัดแต่งกิ่ง ฯลฯ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับพืช ได้แก่ อุณหภูมิ แสง ความชื้น ฯลฯ โดยมีหลักที่สำคัญ คือ ต้องจัดปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ให้พอเหมาะ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป เนื่องจากต้นไม้เหล่านี้ปลูกอยู่ในภาชนะที่จำกัด ทำให้มีการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นการดูแลรักษาสวนถาดจึงเป็นงานที่มีความประณีตมากกว่าการปลูกต้นไม้แบบทั่วไป โดยมีหลักการปฏิบัติดูแลรักษา ดังนี้

การให้น้ำ

น้ำที่ใช้

น้ำที่ใช้ควรเป็นน้ำสะอาดธรรมดา เช่น น้ำฝน น้ำบ่อ น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ แต่ถ้าจำเป็นต้องใช้น้ำประปา ก็ควรเก็บพักน้ำไว้ก่อนนำไปใช้ ประมาณ 5-8 วัน หลีกเลี่ยงการใช้น้ำกระด้าง น้ำกร่อย หรือน้ำที่คาดว่าจะมีสารพิษเจือปน

วิธีการให้น้ำ

การฉีดแบบพ่นฝอย เป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับสวนถาด เช่น สวนถาดขนาดเล็ก อาจใช้ฟอกกี้ฉีดพ่นก็ได้ ข้อดีของการฉีดให้น้ำแบบพ่นฝอย คือ ไม่ทำให้หน้าดินแน่น ไม่ทำให้ผิวของสวนถาดชื้น พืชได้รับน้ำในปริมาณที่พอดี นอกจากนี้ยังสามารถล้างฝุ่นละอองที่ติดตามใบ ลำต้น และส่วนอื่น ๆ ของพืชในสวนถาดได้

เวลาและความถี่ในการให้น้ำ

เวลาที่ควรให้น้ำแก่สวนถาด คือ ในช่วงเช้าที่อากาศยังไม่ร้อนเพียงวันละครั้ง และไม่ควรให้น้ำในช่วงเวลาที่แดดจัด หรือช่วงที่สวนถาดโดนแดดจัดมาเป็นเวลานาน ๆ เพราะจะทำให้ให้น้ำที่ติดอยู่บนผิวใบร้อนขึ้น เนื่องจากการถูกแสงแดดจัด ส่งผลทำให้ผิวใบของพืชเกิดอาการตายหนึ่งหรือไหม้ได้

ปริมาณน้ำ

ปริมาณน้ำที่ให้แก่สวนถาดนั้น ควรพิจารณาจากกลุ่มพืชที่ใช้จัด เช่น พืชทนแล้งพวกแคคตัสหรือไม้อวบน้ำที่ต้องการน้ำน้อย พืชน้ำ ที่ต้องปลูกในสภาพที่มีน้ำจะต้องการน้ำมาก ซึ่งจะปล่อยให้แห้งไม่ได้ พืชกลุ่มมอสหรือเฟิน ที่ต้องการความชื้นสูงอาจต้องให้น้ำพอสัมชื้นตลอดเวลา เพื่อให้ความชื้นในดินและในอากาศเพียงพอ ดังนั้นปริมาณน้ำที่ให้แก่พืชในสวนถาดจึงต้องพิจารณาจากกลุ่มของพืชที่ใช้จัด โดยให้น้ำในปริมาณที่พอเพียงกับความต้องการของพืช นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาจากสภาพแวดล้อมอื่น ๆ เช่น ช่วงที่มีแสงมากต้องให้น้ำในปริมาณที่มากกว่าช่วงที่มีแสงน้อย เนื่องจากความร้อนทำให้การน้ำระเหยออกไปจากถาดได้เร็วขึ้น

แสง

แสงแดด เป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับพืชในการสังเคราะห์แสง เพื่อสร้างอาหารไปใช้ในการดำรงชีวิต สวนถาดจึงต้องจัดวางในที่ที่มีปริมาณแสงเพียงพอต่อความต้องการของพืช เช่น

การจัดวางสวนถาดตกแต่งในอาคารบ้านเรือน ต้องหมั่นนำออกมาวางเพื่อรับแสงข้างนอกบ้าง หรืออาจให้แสงโดยใช้แสงจากหลอดไฟฟ้าช่วยก็ได้

การใส่ปุ๋ย

การให้ปุ๋ยแก่พืชที่จัดอยู่ในสวนถาดนั้น ต้องควบคุมปริมาณให้มีความเหมาะสม เนื่องจากการนำเอาพันธุ์ไม้ต่าง ๆ มาจัดเป็นองค์ประกอบของสวนถาด ที่จำกัดด้วยพื้นที่ ดิน และธาตุอาหาร ทำให้รากพืชถูกจำกัดขอบเขตในการดูดน้ำและธาตุอาหารไปด้วย ฉะนั้นการให้ปุ๋ยจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง แม้ว่าดินที่ใช้จัดสวนถาดจะเป็นดินที่มีคุณสมบัติอย่างดีก็ตาม โดยปริมาณปุ๋ยที่ให้มากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับชนิดและอายุของพืช ซึ่งตามความเห็นของผู้เขียนแล้ว การให้ปุ๋ยแก่ต้นไม้ที่ปลูกในสวนถาด ควรใส่ปุ๋ยคอก หรือหากใช้ปุ๋ยเคมีก็ควรเป็นปุ๋ยเคมีประเภทปุ๋ยละลายช้าจะดีกว่า เช่น ออสโมโคท ฯลฯ โดยข้อดีของปุ๋ยละลายช้า คือ ทำให้ลดการสูญเสียปุ๋ย ทำให้พืชได้รับธาตุอาหารอย่างสม่ำเสมอ ป้องกันไม่ให้พืชดูดซับธาตุอาหารธาตุใดธาตุหนึ่งเกินความจำเป็น โดยเฉพาะไนโตรเจน (N) และโพแทสเซียม (K) และลดปัญหาการดูดความชื้นของปุ๋ย นอกจากนี้ยังอาจต้องให้ปุ๋ยทางใบเพิ่มเติมในบางครั้ง เพื่อให้ธาตุอาหารเสริมแก่พืชด้วย

การป้องกันกำจัดโรคและแมลง

ปัญหาเรื่องโรคและแมลงของสวนถาดนั้นมีน้อยมากหรืออาจจะไม่มีเลย หากเราได้ดำเนินการในขั้นตอนอย่างประณีต เริ่มตั้งแต่การผสมดินใช้จัดสวนถาดมาเป็นอย่างดี คือ ผสมดินให้มีโครงสร้างที่ดี เลือกใช้ส่วนผสมที่สะอาดปราศจากโรค มีระบบการระบายน้ำและอากาศดี ก็จะช่วยลดปัญหาเรื่องโรคและแมลงไปได้มากแล้ว ต่อมาก็คือการจัดวางเพื่อแสดงในที่ต่าง ๆ ก็ควรเลือกสถานที่จัดหรือมุมที่ได้รับแสงแดดที่พอดี อากาศถ่ายเทได้สะดวก และสุดท้ายหากยังพบว่ามียุทธโรคและแมลงรบกวนอยู่ ก็ต้องใช้วิธีการฉีดพ่นด้วยสารสกัดหรือสารหมักชีวภาพต่าง ๆ ซึ่งมีคุณสมบัติต่อการป้องกันและกำจัดโรคแมลงที่มาจากธรรมชาติ เพื่อไม่ให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น สารสกัดสะเดา น้ำหมัก EM เป็นต้น และไม่แนะนำให้ใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดโรคและแมลงกับสวนถาด

การจัดทรงต้นและตัดแต่งกิ่ง

ต้นไม้ที่อยู่ในสวนถาด เมื่อเลี้ยงไปนาน ๆ โดยที่ไม่ทำการตัดแต่งกิ่งหรือจัดรูปทรงต้นใหม่เลย ก็จะทำให้เจริญเติบโตจนเสียรูปทรงเดิมไป โดยเฉพาะไม้บอนไซทั้งหลาย ที่เป็นองค์ประกอบของสวนถาด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำการจัดรูปทรงต้นและตัดแต่งกิ่งอยู่เสมอ ๆ เพื่อรักษารูปทรงที่ต้องการไว้

การเปลี่ยนดินปลูก

เมื่อปลูกเลี้ยงต้นไม้ในสวนถาดไปนาน ๆ จะทำให้ดินเก่านั้นย่อยสลายทำให้อัดตัวกันแน่น ทำให้การระบายน้ำและการถ่ายเทอากาศไม่ดี ส่งผลทำให้ต้นไม้ในถาดไม่สมบูรณ์สวยงามและอ่อนแอต่อการทำลายของโรคและแมลงศัตรู ดังนั้นจึงต้องทำการเปลี่ยนถ่ายเอาดินเก่าออกไป แล้วนำดินใหม่ใส่ลงไปแทน จากนั้นทำการจัดองค์ประกอบใหม่ให้เหมือนเดิมก็เป็นอัน

เสร็จสิ้น ซึ่งระยะเวลาหรือช่วงเวลาที่ควรจะเปลี่ยนดินนั้น ให้พิจารณาตามสภาพความสมบูรณ์ของต้นไม้และสภาพดินในสวนเอง เนื่องจากมีการใช้ดินผสมและการดูแลรักษาที่แตกต่างกัน

การประเมินราคาสวนอย่างง่าย

การประเมินราคาสวน หมายความว่า การคิดคำนวณหาค่าใช้จ่ายทั้งหมดของการจัดสวน 1 ไร่ บวกด้วยกำไร 10 เปอร์เซ็นต์ ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด

ราคาประเมินสวน = ค่าใช้จ่ายทั้งหมด + กำไร 10 % ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด

หมายเหตุ

- ค่าใช้จ่ายทั้งหมด ได้แก่ ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าเครื่องมือ และค่าความคิด (Idea)

ตัวอย่างการประเมินสวน 1 ไร่

1. ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าถาด+ดินผสม+หิน+ต้นไม้+เขามอ+ของประดับสวน+มอสส์+ทรายสี = 400 บาท
2. ค่าเครื่องมือ จะคิดค่าเครื่องมือ 10 % ของค่าวัสดุอุปกรณ์ = 40 บาท
3. ค่าแบบหรือค่าความคิด (Idea) + ค่าแรง + ค่าเวลาของผู้จัดทำสวนโดยไม่คิดค่าเขียนแปลนจะคิดเท่ากับค่าวัสดุอุปกรณ์ = 400 บาท
4. รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด = ข้อ 1+ข้อ 2+ข้อ 3 = 400+40+400 = 840 บาท
5. ค่ากำไร 10 % ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด = 84 บาท
6. ราคาประเมินสวนนี้ (ข้อ 4+ข้อ 5) คือ 840 + 84 = 924 บาท

เอกสารอ้างอิง

ธนิตย์ เสนิชัย. 2547. การจัดสวนแบบทันสมัย. The knowledge center, เชียงใหม่.
มัณฑุสา วัฒนพร. 2547. สวนในบ้าน เล่ม 4 : การจัดสวน. พิมพ์ครั้งที่ 8. บ้านและสวน, กรุงเทพฯ.